

A TISZAADONYI TERMELŐSZÖVETKEZETEK RÖVID TÖRTÉNETE

A község életében két termelőségvetkezet játszott szerepet.

Az első a „kis téesz”, 1954-ben alakult meg, szegény paraszt emberekből.

A neve:

ALKOTMÁNY MEZŐGAZDASÁGI TERMELŐSZÜVETKEZET volt.

Első elnöke: **Gerő Balázs**, később elköltözött a faluból. A tagok közül ő rendelkezett a legtöbb földdel.

Őt **Baksa Sándor** bácsi követte, akit Én még ismertem, sokat beszélgettem vele.

Mesélte nekem, hogy az első „kistéesz” a szegények téesze volt. Alig tudtak bevinni földet, hiszen a tagoknak, csak az 1945-ös juttatott földje volt. Sokat dolgoztak, majdnem mindent kézi erővel.

A szántáshoz volt néhány ló, ökröket is befogtak a munkákhoz. Fejleszteni nem tudtak.

Csupán annyi vágyuk volt, hogy a családjuknak legyen ennivalója.

Kevés iskolával rendelkeztek, egyedül a föld szeretete és a tapasztalat vitte őket előre. Tanfolyamokat szerveztek, hogy a közösben végzett munka eredményesebb legyen.

Utódja **Simon Mihály** lett.

Őt is ismertem személyesen.

Mindenhez értett. Gépeket szerelt, javított, talált fel, hogy megkönnyítse a kézzel végzett munkát.

Amikor megismertem 1970-ben szabad idejében mozigépész volt. Az akkori termelőségvetkezetben dolgozott növénytermesztőként.

Az ügyessége messze földön híres volt. Órákat javított, mindig újíttott valamit.

Tiszaadony híres fafaragója volt. Munkáit gyermeke és unokái őrzik.

A termelőségvetkezet vagyonát az 1956-os forradalom idején széthordták, a terményeket, az állatokat is.

A széthordott vagyont később nem tudták összegyűjteni, így a rengeteg nehézség miatt 1957-ben a termelőségvetkezet felbomlott.

Iratai: A Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei Levéltárban találhatóak.

a) Alkotmány Mgtsz iratai
1954-1957
0,01

/Simon Mihály fotója /

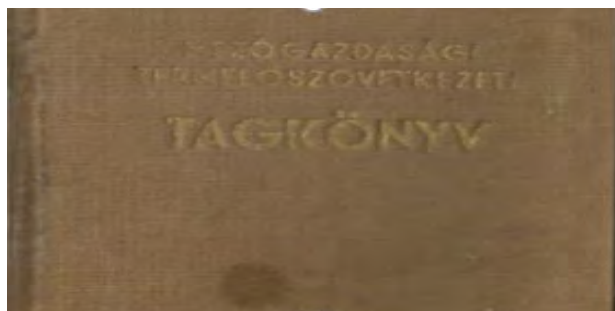

/Simon Mihály munkái: A termelőszövetkezetben használt lovas szekér kicsinyített mása. A valódinak mindenben részletében megfelel./

A ZÖLDMEZŐ MEZŐGAZDASÁGI TERMELŐSZÖVETKEZET

Tiszaadony község 1960. január 15-én úgy „döntött”, hogy ismét termelőszövetkezetet hoz létre. Nem volt könnyű a szervezése, hiszen sok adonyi családnak volt több hold földje. Számukra a föld volt a minden. A saját föld, amit örökölt a családjától, vásárolt, vagy a házasság gyarapított.

/ Édesapám –Simon Áron-Termelőszövetkezeti Tagkönyve 1960-ból. Szülőfalumban, Barabásban is ekkor alakult meg a második termelőszövetkezet./

Személyi adatok		További adatok	
Tag neve:	Simon Áron	Tel. neve:	
Születési helye:	Barabás	Község:	BARABÁS
Idéje:	1909. máj. 7.	Tagsági viszony kezdete:	1960. jan. 16.
Anyja neve:	Baksa Borbála	vége:	
Lakcíme:	Barabás lakoz. 13	megszűnés oka:	
Beosztása:	nyőlo kas	Kelét:	Barabás 1963. évi 11. hó 1. n.
		P. FL.	161
		Nyilvántartási szám:	
		Személyazonosítási lg. száma:	
		SZTK. törzsszám:	14021

A visszaemlékezések alapján nem volt annyira erőszakos Tiszaadonyban a szervezés, hogy nagyon mély sebeket kaptak volna a családok.

Az új termelőszövetkezet neve:

ZÖLDMEZŐ MEZŐGAZDASÁGI TERMELŐSZÖVETKEZET lett.

Összterülete: 1200 hektár volt.

A belépő tagok száma: 220 fő.

A község demográfiai adatainak ismeretében ez a 220 fő a község munkaképes lakosságát felölelte.

A kezdeti nehézségek:

A tagok által behozott jószágok elhelyezésére nem volt megfelelő hely.

Sem istállókkal, sem takarmánnyal nem rendelkeztek.

Nem volt gyakorlott vezető, munka irányító, aki nagyüzemet képes lett volna irányítani.

Nem rendelkeztek erőgépekkel.

Ezt a hiányosságot segítette az akkori Tiszaszalkán működő **Gépállomás**.

A Gépállomás azzal a céllal jött létre, hogy gépeket biztosítson szakemberekkel együtt a járás termelőszövetkezeteinek, állami gazdaságoknak.

/Balázi János gépész, tiszaszalkai lakos a Gépállomás dolgozója a barabási cséplésen az 1950-es évek végén./ Balról a második./

Ardai Istvánné nyugdíjas iskola igazgató visszaemlékezésében olvastam, hogy a termelőszövetkezet első elnöke: **GERŐ ÁRPÁD** volt.

Az utána következő: **HORVÁTH FERENC**.

1967-től a termelőszövetkezet elnöke: **KUN ISTVÁN** lett. Barabási, ahonnan Én is származom. 1970-ben szaktanárként, azért is választottam Tiszaadonyt, mert Kun István Elnök bácsi a hétvégi hazautazásaim nagyrésztében segített. Utaztunk zeter fülkében, stráfszekérrel, lánctalpas traktorral télen, Volgával, kétszemélyes „lovas bricskával”, teherautóval...

A kezdeti években a téesz tagok munkáját **munkaegységben** számolták el.

Minden munkának megvolt a tarifája. Pl. Ha akácós erdősort ritkítottak, 8 óra alatt nem lehetett egy munkaegységet, csak 0.8 tizedet megkeresni.

Az aratás viszont, amelyet még kaszával végeztek, hajnaltól napnyugtáig 1.5 munkaegységet is ért. A levágott terület alapján számolták ki.

Az év 365 napjából nem egyforma napokat tudtak dolgozni. Voltak évek, amelyekben 280 munkanapot, más évben 300 napnál többet is tudtak dolgozni.

A mezőgazdaság nagyban függött és függ az időjárástól. Ezért többször kellett vasárnap is dolgozni, ha pl. akkor lehetett szántani.

Akkor voltak szabadságon, amikor az időjárás nem engedte meg a munkát.

Az állattenyésztésben viszont nem volt szabadnap. Az állatokat mindennap gondozni kellett.

Lassan a munka területek elváltak egymástól.

Voltak: növénytermesztők / dohányosok, kalászosokkal dolgozók

állattenyésztők/ kocsisok, juhászok, sertésgondozók, gulyások, libások

kertészek: almások, paprika-paradicsom termesztek

traktorosok, gépészek, kovácsok

Időszak	Munka-		Egész évi részesedés Ft-ban	Föld-járadék	Egyéb feljegyzés	Könyvelő igazolása
	napok	egységek száma				
1960		251.25				
61		350.28	2584.06			
62		330.23	9576.67			
63		447.51	18204.70			
64		452.48	14951.84			
65		442.30	15702.-			
66	312	328.17	9057.69			
67	288	394.81	14805.75			
68	378	406.79	16271.60			

/Édesapám 1960-1968 között végzett munkája a barabási „Lenin” MGTSZ-ben/

A munkaterületekhez brigádvezetőkre volt szükség. Első időszakban ők is dolgoztak a többiekkel. Később ők már csak a munkát irányították.

Nagyon hamar igyekeztek Tiszaadonyban is szakképzett agronómust alkalmazni. Az agronómus irányított 1-1 nagyobb területet.

A **téesz főkönyvelője** felelt a gazdaság pénzügyi helyzetéért.

A **termelőszövetkezett elnökét** a téesz **közgyűlése választotta.**

A **zárszámadó közgyűlésen fogadták el a téesz tagok a munkaegység forintban meghatározott értékét.**

Később már havonta fizettek. Azonban, csak a munkaegység 80%-át fizették ki, a fennmaradó 20%-ot általában a következő év január-február körül fizették ki.

Ez a módszer akkor nagyon zokon esett a családoknak, de már volt havonta garantált fizetésük. Ebből éltek, tanították gyermekeiket, vagy gyarapították háztáji állományukat.

A zárszámadás után viszont a bent maradt 20%-ék kézhez vétele, feleltette a gondokat. A megkapott 5-8-10 ezer forint lehetővé tette a család életminőségének a javítását. Ebből lett konyha bútor, Erzsébet háló bútor, rádió és már televízió is. Vásároltak kerékpárt, szőnyeget, fotelokat.

Tiszaadony községbe 1970-ben érkeztem, akkor a mezőgazdaságból élők közül, csak 2 családról tudtam, akik nem voltak tagjai a téesznek.

Az 1960-es első ledolgozott év zárszámadásakor **egy munkaegység: 11 ft 50 fillér volt.**

Már 1960-ban telepítették 15 ha gyümölcsöst. Ennek néhány fája, még ma is éldegél a Fűzesen...Jonatán fajta volt. Később több holddal bővítették az ültetvényt.

Évtizedekig ontotta a zamatos, igazi szabolcsi termést. Böven jutott belföldre, és exportra is.

Még mai napon is hoz termést. Igaz, ipari almát...

1961-ben, már **16 ft. volt egy munkaegység** értéke.

Ebben az évben vásároltak 1 db U-28-as erőgépet, építettek egy 500 férőhelyes juhhodályt, egy 60 férőhelyes koca szállást, fiaztatóval, 2 db szarvasmarha istállót.

1962-ban, **egy munkaegység 20 ft volt.**

Tovább erősödött a termelősövetkezet:

1964-ben már 6 db erőgépe volt, 200 szarvasmarha számára istálló, lóistálló, épült egy 35 vagonos raktár, 18 hektár dohány számára szárító.

Ezek az épületek ma is állnak. Igaz, átalakítva, felújítva, az új feladatnak megfelelően.

/A kocsisok: Rácz József, Baksa Sándor, Kzsuk József/

A munkaegység értéke : 32 ft volt.

1967-ben a munkaegység : 40 fr-t volt.

1968-ban : 45 ft. Ebben az évben épült meg a téesz majorba a bekötőút.

1972-ben a munkanap értéke:47 ft volt.

A termelészövetkezet árbevétele is növekedett.

Míg 1960-ban a terv 9 millió volt, 1972-ben már 18 millió.

/Egy nagyszerű fotó, amely sok mindent mesél. Kézi kapával, kukoricát kapálnak. Lendületes munka várható./

/ A fotón Sütő Sándor, Kálmán Béla és Baksa Sándor tsz-tagok./

/Az asszony brigád a saját termésű Jonatán almát csomagolja exportra/

/Indulnak a gépek...A szerelő brigád.../

1974.január 1-én egyesült: a **Tiszaadonyi Zöldmező Tsz**

a **Tiszavidi Új élet Tsz**

a **Tiszaszalkai Búzakalász Tsz**

Tiszaszalka központtal.

A közös termelőszövetkezet elnöke: **KRISTIN PÉTER** volt.

Az **1970-es évek közepén már 56 ft-ot fizetett a tsz**, ami a környék viszonylatában is jó eredménynek számított.

Összterülete: 2952 ha volt.

Termelési eredmények:

1974 terv: 60 millió eredmény: 64 millió forint

1975 „ 67 „ „ 70 „

1976 „ 70 „ „ 78 „

1977 „ 78 „ „ 96 „

Megoldódott a tagok állandó foglalkoztatása.

Az egyesült tsz-nek :450 dolgozója, és 220 nyugdíjasa volt.

A tagság 30 %-a 30 éven aluli volt.

Beindultak a **MELLÉKÜZEMÁGAK**. Ezek piacképes, azonnal eladható termékeket állítottak elő. Az egyik ilyen melléküzemág a **CIROKSEPRŰ** üzem volt, a közös tsz tiszavidi telepén.

Ott volt a közös, jól felszerelt Gépműhely is. Innen indultak a nagy kombájnok, a Rába Steigerek a földekre.

A magyar termelőszövetkezetek egyik fontos jellemzője volt a :**HÁZTÁJI GAZDÁLKODÁS**.

Minden tag részesülhetett egy hold földdel. Amit azon termelt, a szövetkezeten keresztül értékesíthette is.

Ez jellemezte a kertben megtermelt terményeket, és az otthon tartott állatok értékesítését is.

A termelőszövetkezet a község lakosságát is bevonta az értékesítésbe. A nem tsz tag tiszadonyi lakosság termékét is értékesítették. Így adtuk el mi is évtizedek alatt a téesz segítségével a mákot, cukorrépát, a zellert, a káposztát, a paradicsomot, a „ciru”-t,a burgonyát, a sertéseket.

A termelőszövetkezet nemcsak munkáltató volt: **közművelődést, sportot, oktatást támogatott.**

A sport támogatása: Saját futbalcsapat fenntartása

A Tiszaadonyi Tsz SE játékos igazolása

/A sikeres futball csapat. Jobb oldalról a második Balogh Sándor sportelnök, a tsz telepvezetője /

Igazi vasárnapi kikapcsolódást jelentett a kitérő futball csapat minden mérkőzése.

Minden évben **kirándultak a tsz dolgozói**: Hajdúszoboszlón volt a kedvenc TSZ ÜDÜLŐ. Bejárták az ország több pontját. Jártak a Parlamentben, Győrben, Gyulán, Egerben...

1976-ban a tejtermelésben országos III. helyezést értek el.

1978-ban az üzleti terv már 110 millió forint volt.

A határ nem igen rendelkezett nagyon jó termő földdel: 1 ha 9 aranykoronát ért. Így, az össztermelés több, mint felét az állattenyésztés adta.

Ezért egy libatelepet is létrehoztak.

/ A libatelepen: Bakó Józsefné, Csatári Jánosné, Papp Árpádné, Molnár Istvánné. A kislány: Bodóné Tótok Krisztina tanítónő /

/Déli pihenő széna boglyázás közben /

1979-ben: 370 db szarvasmarha, 5 000 anyajuh, 600-700 ezer csibe, 35-40 ezer liba állomány volt.

Volt 40 ha almás. Egy kg alma ára: 6,2 ft volt.

A szakember ellátottság:

3 fő egyetemi

5 fő főiskolai

2 fő ösztöndíjas.

Ezeket az adatokat számomra: **GERŐ ÁRPÁD** írta le, 1979-ben a Honismereti Szakkör számára.

Életem során két termelőszövetkezet sorsát, mindennapjait tudtam figyelemmel kísérni. Szülőfalum, Barabás és Tiszaadony termelőszövetkezetét.

Az elsőt a családom miatt. Édesapám és a Testvérem voltak a tagjai.

A tiszaadonyit még közelebből, hiszen itt éltem köztük, velük, ismertük egymás életét.

A termelőszövetkezetek nagyon nehezen indultak. A parasztság nem szívesen adta ki a kezei közül a földet, a jószágot, a saját termelési eszközeit, s vitte be egy ismeretlen közösbe. Oly sokáig dolgoztak mások földjén, hogy az 1945-ben juttatott földjeiktől nem szívesen váltak meg.

A munka is igen nehéz volt. A munkafegyelem megszokása talán a legnehezebb.

A szemléletváltás meg, hogy ami közös, abban az egyén felelőssége is nagy, talán csak az 1970-es évek közepére alakult ki. A kezdeti nehézségek után a termelészövetkezet nyugalmat, biztos megélhetést biztosított a tagjainak.

A termelészövetkezetek, köztük a tiszaaadonyi szakmailag igen magas színvonalra jutott el. A szántóföldi kultúrában, az állattenyésztésben is. Szakemberek vezették a termelészövetkezetet.

A termelészövetkezet TÖBB VOLT TISZAADONYBAN is, mint egy termelési egység. Gondoskodott tagjairól, a nyugdíjasairól is. Segített a falu közművelődésében, arculatának szebbé tételében.

Az életünk részévé vált, még akkor is, ha nem voltunk tagjai.

Sokan éreztük azonban, hogy egyre nehezebb..., hogy csak az állami támogatás tartja fenn a termelészövetkezetet. Ha késik az állami támogatás, elmaradt a fizetés.

A munkamorál nagyot esett.

Egyre kevesebb a munkáskéz, s nagyon sok inaktív lett.

Visszaesett a termelés, magas hiány, tartozás keletkezett.

Megindult a felszámolás.

A politikai hangulat sem használt, még a jó működő, kevés számú téesznek sem.

Az 1990-es évek eleje, a rendszerváltás elsodorta a tiszaaadonyi termelészövetkezet is.

Volt tagjai a részjegyük alapján, a kárpótlásra jogosultak ez alapján **ÚJ TULAJDONOSOK lettek.** Földet és gépeket szereztek jogosan, törvényesen.

Megindulhatott Magyarországon az **ÚJ ÉLET** a mezőgazdaságban, és az élet minden területén.

Tiszaaadony népe is elindult egy új úton. Ennek az új útnak az eredményei már látszanak. Több száz hektár friss almaültetvény, modern, új gépek, melyeket már műhold „vezényel”, új magtárak, raktárak, szárítók, épületek jelzik, hogy nem a csodára várnak, most sem Tiszaaadonyban. Van egy fiatal **GAZDÁLKODÓ RÉTEG**, amely szakmailag, s most már anyagilag is felveszi a versenyt a világgal.

Apáink örökségét azonban ne felejtsük el. Barabásban, Tiszaaadonyban minden négyzetméteren ott van a verítékük, amelyet munkájuk során beszívott ez a föld. Felelősséggel tartozunk az emlékeknek.

Legalább azzal, hogy megismerjük azt a kort, amelyben éltek, és dolgoztak.

ÉRTÜNK. A CSALÁDJUKÉRT.

A TSZ MAJOR HASZNOSÍTÁSA: 2019

A régi termelészövetkezet helyén ma ipari park van.

KAPI LOVAS TANYA: /A lóistálló helyén, átalakítva, fejlesztve/

A tiszadonyi óvodások látogatása a Kapi Lovastanyán

SZOCIÁLIS SZÖVETKEZET KECSKESAJT GYÁRTÓ ÜZEME:

/ Átalakítva , fejlesztve a tehénistálló helyén /

Ahogy gyarapodott a kecskeállomány, egyre többen kaptak kedvet a tartásukhoz, a tejjel kezdeni kellett valamit. Egy ötven literes zsírsütő üsttel kezdtük a történetet.

A Belügyminisztérium támogatásával 127 millió forintos támogatással bővíthették a 670 lelkes beregi település gyárát.

GRÁZ GRILL KFT: /A tsz műhelye helyén bővítés, átalakítás után /

A Gáz-Grill Kft családi vállalkozás.

Lemezalkatrészek gyártásán át komplex termék előállításáig szolgáltatások széles skáláját kínálják.

A régi tsz telephelyen működik még:

---Stahl-Bau 2000 Vasipari Kft.

/mezőgazdasági épület átalakítása, fejlesztése után/

---Liba Sándor mezőgazdasági vállalkozása

/ a régi dohány szárító átalakítása, fejlesztése után

Tartalomjegyzék:

Az ALKOTMÁNY Mgtsz megalakulása

A ZÖLDMEZŐ Mgtsz létrejötte

A termelőszövetkezet termelési eredményei

A három szomszédos termelőszövetkezet egyesülése: BÚZAKALÁSZ Mgtsz néven.

A termelőszövetkezet szociális gondoskodása

A felszámolás

Felhasznált források:

id. Arday Istvánné nyugdíjas iskola igazgató írásos anyaga

Gerő Árpád jegyzete a Honismereti Szakkör számára

Balog Sándor nyugdíjas tsz-tag telepvezető, volt Polgármester visszaemlékezései

Saját élmények

A volt tsz-tagoktól kapott fotók

Az internet adatai, fotói

A Termelőszövetkezetek eredeti iratai a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei

Levéltárban található:

385. Tiszaadonyi mezőgazdasági termelőszövetkezetek iratai

1954-1975

0,36

a) Alkotmány Mgtsz iratai

1954-1957

0,01

b) Zöld Mező Mgtsz iratai

1960-1975

0,35

Péter Lászlóné

ny. iskolaigazgató

